

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

คำสรรพนามเป็นคำหมวดหนึ่ง คำราชาไวยากรณ์แนวประเพณีนิยามว่า หมายถึง “คำที่เป็นชื่อได้ทุกอย่าง ได้แก่ ‘คำแทนชื่อ’” ประโยชน์ของสรรพนามนี้ก็คือใช้แทนคำนามต่างๆ ข้อความต่างๆ ที่เข้าใจกันคืออยู่แล้วหรือที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อมิให้ซ้ำซากเป็นที่เบื่อบุ และจำแนกออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้ 1) บุรุษสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนชื่อ แบ่งได้เป็น สรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้แทนตัวผู้พูด เช่น “กู ข้า ผม ฉัน” สรรพนามบุรุษที่ 2 ใช้แทนตัวผู้ฟัง เช่น “เจ้า เอ็ง มึง ลู” และสรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แทนผู้ที่ถูกกล่าวถึง เช่น “เขา มัน ท่าน” 2) ประพันธสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนนามที่ติดต่อกันกับนามข้างหน้า ได้แก่ “ที่ ผู้ที่ ซึ่ง ผู้ซึ่ง” เช่น “ฉันชอบคนที่ขยัน” ที่ เป็นคำประพันธสรรพนามที่ใช้แทนที่คำนาม คน ซึ่งอยู่ข้างหน้า 3) วิภาคสรรพนาม คือ คำที่ใช้แทนคำนามข้างหน้าเพื่อจำแนกนามนั้นออกเป็นส่วนๆ ได้แก่ “ต่าง บ้าง กัน” เช่น “ชาวสวนต่างก็ฟันดิน” 4) นิยมสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนนามเพื่อให้รู้กำหนดที่แน่นอน ได้แก่ “นี่ นั่น โน่น” เช่น “นี่ของใคร” 5) อนิยมสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนนามที่ไม่กำหนดแน่นอน แต่ไม่ใช้คำถาม ได้แก่ “ใคร อะไร ไหน ผู้ใด” เป็นต้น เช่น “ฉันไม่เห็นใครแล้ว” 6) ปรุจฉาสรรพนาม คือ คำสรรพนามที่ใช้เป็นคำถาม ได้แก่ “ใคร อะไร ไหน” เช่น “ใครมา” (พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2514 : 78-82)

ในวิชาภาษาศาสตร์ นักไวยากรณ์โครงสร้างยึดตำแหน่งของคำเป็นเกณฑ์ในการจัดหมวดคำ โดยถือว่า ในแต่ละประโยคตำแหน่งคำจะเท่ากับจำนวนคำ คำที่เรียงกันอยู่จะมีตำแหน่งเกี่ยวข้องกันในแง่ที่อาจจะอยู่หน้าหรือหลังกันก็ได้ เช่น น่องตื่นแล้ว มี 3 คำ 3 ตำแหน่ง น่อง อยู่หน้า ตื่น แล้ว อยู่หลัง ตื่น น่อง เป็นคำนาม ตื่น เป็นคำกริยา แล้ว เป็นคำช่วยหลังกริยา ในการจำแนกหมวดคำ นักไวยากรณ์โครงสร้างจะใช้กรอบประโยคทดสอบ “โดยยึดหลักที่ว่าคำที่ปรากฏในตำแหน่งเดียวกันได้ เป็นคำในหมวดเดียวกัน” ตัวอย่างเช่นถือว่า “หมวดคำสรรพนามเป็นหมวดคำย่อยของคำนาม เพราะอาจปรากฏตำแหน่งเดียวกับคำนามได้ เช่น ‘แม่มาแล้ว’ ประโยคนี้สามารถใช้คำสรรพนาม ‘เขา’ แทนที่คำนาม” (วิจิตร ภาณุพงศ์, 2528 : 51,64-65)

นักไวยากรณ์โครงสร้างผู้บุกเบิกไวยากรณ์แนวนี้ในประเทศไทย คือ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์ จัดคำสรรพนามอยู่ในกลุ่มหมวดคำที่เกี่ยวข้องกับคำนาม วิจิตร ภาณุพงศ์, 2531:113) โดยแบ่งคำสรรพนามในการสนทนาออกเป็น 3 บุรุษ คือ บุรุษที่ 1 หมายถึง ตัวผู้พูด เช่น “ผม ฉัน เรา หนู” บุรุษที่ 2 หมายถึง ผู้ที่พูดด้วย เช่น “ตัว เธอ หนู นาย” บุรุษที่ 3 หมายถึง ผู้ที่เราพูดถึง เช่น “เขา ท่าน เธอ หล่อน” และคำที่ใช้เรียกญาติ เช่น “พี่ ป้า ตายาย” รวมถึงคำว่า “ใคร อะไร ไหน นี่ นั่น นู่น นี่ นั้น โน้น นู้น ไหน” ส่วนคำที่ไวยากรณ์ประเพณีจัดเป็นประพันธสรรพนาม ไวยากรณ์โครงสร้างจัดเป็นคำเชื่อมอนุภาคตามหน้าที่และตำแหน่งในประโยค (วิจิตร ภาณุพงศ์, 2528 : 64-66)

ภายหลังที่ใช้ตำแหน่งของคำเป็นเกณฑ์จำแนกหมวดคำ มีนักไวยากรณ์บางท่านเห็นว่าคำต้องมีความหมายเสมอจึงจะเรียกว่าคำได้ ด้วยเหตุนี้ “เกณฑ์ที่ควรใช้จำแนกคำได้ถูกต้องที่สุดคือความหมาย”

...ความหมายของคำเป็นเครื่องกำหนดให้คำคำหนึ่งใช้ร่วมกับคำหนึ่งได้ แต่ใช้ร่วมกับอีกคำหนึ่งไม่ได้ คำที่มีความหมายทำนองเดียวกันจึงมักใช้ร่วมกับคำคำเดียวกัน เมื่อเราจำแนกคำตามความหมาย เราจึงมักได้คำที่มีที่ใช้ทำนองเดียวกันอยู่ในหมวดเดียวกันด้วย (นววรรณ พันธุเมธา, 2549 : 3)

แต่เนื่องจากการจำแนกคำตามความหมายก็มีปัญหา ดังอภิปรายได้เป็น 2 หัวข้อ คือ

- 1) เรื่องของความหมายเป็นเรื่องละเอียดซับซ้อน เมื่อใช้ความหมาย เป็นเกณฑ์เราอาจจำแนกคำเป็นชนิดย่อยๆ ได้หลายสิบชนิดและเราไม่อาจกล่าวถึงได้ครบทุกชนิด
- 2) คำบางคำมีความหมายเป็นพิเศษ ไม่อาจเข้าพวกกับคำอื่นได้ เช่น คำว่า *เอง อีก ต่างหาก เป็นต้น* หากเราจำแนกคำตามความหมาย ก็จะมีหมวดคำที่มีคำคำเดียวในหมวด (นววรรณ พันธุเมธา, 2549 :4)

ด้วยเหตุผลนี้ นววรรณ พันธุเมธา (2549 : 22-27) จึงได้จำแนกคำตามหน้าที่ในการสื่อสาร โดยจัดเป็นหมวดใหญ่ แล้วจำแนกเป็นหมวดย่อยโดยใช้ความหมายเป็นเกณฑ์ ในแง่นี้ คำที่ทำหน้าที่แทนคำนามจึงเรียกว่า *คำแทน* จำแนกเป็นหมวดย่อยได้ 6 ประเภทคือ 1) คำบอกบุรุษ ใช้แทนคำนามเรียกบุคคล หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องในการสนทนา มี 3 ประเภท คือ คำบอกบุรุษที่ 1 ใช้

เรียกผู้พูด เช่น “ฉัน ข้าพเจ้า ผม” คำบอกบุรุษที่ 2 ใช้เรียกผู้ฟัง เช่น “เจ้า แก ท่าน” คำบอกบุรุษที่ 3 ใช้เรียกผู้ที่กล่าวถึง เช่น “มัน เขา” 2) คำบ่งชี้ ใช้เพื่อระบุระยะใกล้ไกลของสิ่งที่กล่าวถึง ได้แก่ “นี่ นี นั่น นั้น โนน โนน” เช่น “นี่ของใคร” 3) คำไม่ชี้เฉพาะ คือคำที่มีความหมายกว้างไม่เฉพาะเจาะจงทั้งในประโยคบอกเล่า ประโยคปฏิเสธ และประโยคคำถาม ได้แก่ “ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร” เช่น “คุณซื้ออะไรก็ได้” “เขาไม่เห็นใครเลย” “ใครมาหาน้อย” 4) คำบอกจำนวน ใช้เพื่อบอกจำนวนของสิ่งต่างๆ ว่าเป็นจำนวนส่วนหนึ่งไม่ใช่ทั้งหมด ได้แก่ “บ้าง” เช่น “ฉันเห็นเด็กๆหลายคน บ้างก็เล่น บ้างก็คุยกัน” 5) คำบอกความต่าง ได้แก่ “ต่าง” เมื่อใช้เป็นคำแทน ปรากฏในตำแหน่งประธานของประโยค เช่น “ฉันเห็นเด็กๆหลายคน ต่างก็เล่นกันถ้วน” 6) คำบอกผู้ทำร่วม คือ คำที่บอกความหมายว่าผู้ทำกริยามีมากกว่าหนึ่งกระทำร่วมกันหรือโต้ตอบกัน ได้แก่ “กัน” เช่น “เขารักกันมานาน”

น่าสนใจว่าคำบอกบุรุษ(บุรุษสรรพนาม) เป็นประเภทย่อยของคำสรรพนามหรือคำแทน ซึ่งสามารถศึกษาในแง่ความสัมพันธ์ของภาษากับวัฒนธรรม ดังที่เห็นพ้องกันว่าลักษณะเด่นประการหนึ่งของคำบอกบุรุษในภาษาไทย คือ มีคำใช้หลากหลาย โดยแปรตามสถานการณ์ในการสื่อสาร อันประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง กาลเทศะ เรื่องที่พูด และวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร การเลือกใช้คำบอกบุรุษให้ถูกต้องเหมาะสมตามตัวแปรดังกล่าวถือเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทยโดยเฉพาะในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง และเห็นชัดยิ่งขึ้นเมื่อเทียบกับวัฒนธรรมตะวันตก เช่น ที่เห็นได้จากภาษาอังกฤษ ว่าคำสรรพนามบุรุษที่ 1 หรือคำแทนตัวผู้พูดนั้นมีเพียงคำเดียว ไม่ว่าผู้พูดกับผู้ฟังจะเป็นบุคคลใดในสังคม และ เกี่ยวข้องกันอย่างไร ส่วนในสังคมไทยนั้นการใช้คำเรียกขานผู้พูดและผู้ฟังต้องคำนึงถึงตัวแปรตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ดังมีการศึกษาว่าสมัยกรุงรัตนโกสินทร์จำแนกได้ถึง 9 แบบ คือ “ญาติผู้ใหญ่ กับญาติผู้น้อย สามีกับภรรยา ผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ครูกับศิษย์ ผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ เพื่อน คู่รัก คนที่รู้จักกัน และคนที่ไม่รู้จักกัน” ทั้งนี้ปัจจัยหลักในการเลือกใช้คำคือ ความเคารพและความสนิทสนม (ม.ร.ว.กัลยา ดิงศกัทธิย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2529 ; อ้างถึงใน ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ 2532 : 37-39)

ดังกล่าวแล้วว่า การแปรของภาษาตามสถานการณ์นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ยังมีกาลเทศะ เรื่องที่พูด และวัตถุประสงค์ ซึ่งทั้งประการนี้จัดเป็นปัจจัยภายนอก แต่ความผิดแปลกในการใช้คำยังแปรตามปัจจัยทางสังคม หรือคุณสมบัติทางสังคมของผู้พูด เพื่อให้ต่างจากการแปรตามสถานการณ์ นักภาษาศาสตร์จึงเรียกปัจจัยทางสังคมที่กำหนดการใช้ภาษาของผู้พูด โดยไม่รู้ตัวว่าปัจจัยภายใน ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ “เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ชาติพันธุ์ ชั้นทางสังคม และถิ่นที่อยู่อาศัย” ดังเห็นได้ว่า การใช้คำบอกบุรุษของเพศชายกับเพศหญิงนั้นจะ

แตกต่างกัน เพศชายจะมีคำที่ใช้แทนตัว เช่น คำว่า “กระผม ผม อ้าว กู” ส่วนเพศหญิงก็มีคำที่ใช้แทนตัว เช่น คำว่า “ดิฉัน นั้น เตียน หนู ซื่อเล่น(ติม) และเค้า” (ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ, 2532 : 21-22)

ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าตัวแปรอายุประกอบกับสถานะทางสังคมเป็นสิ่งที่กำหนดการเลือก ใช้คำ เช่น การใช้คำบุรุษสรรพนามที่1 “ดิฉัน” /dichan5/ เป็นคำที่ผู้พูดเพศหญิงในวัยผู้ใหญ่ นิยมใช้และมักเป็นผู้ที่มีการศึกษา มีวิถีชีวิตและประกอบอาชีพในสังคมเมือง อยู่ในสถานะชนชั้นกลางขึ้นไป และใช้พูดในสถานการณ์(กาลเทศะ) ที่เป็นทางการ

เมื่อพิจารณาคำบอกบุรุษในภาษาถิ่นได้บางส่วน ในประสบการณ์ของผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้พูดภาษาถิ่นได้ เห็นว่าต่างจากภาษากรุงเทพฯ ดังตารางต่อไปนี้ที่แสดงเฉพาะคำบอกบุรุษที่ 1 กับ บุรุษที่ 2

ตาราง 1 คำบอกบุรุษที่ 1 และ 2 บางส่วนในภาษากรุงเทพฯกับภาษาถิ่นใต้¹

คำบอก บุรุษ	เพศของ ผู้พูด	ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้พูดกับ ผู้ฟัง	ภาษาไทยถิ่น กรุงเทพฯ	ภาษาไทยถิ่นใต้
บุรุษที่ 1	ชาย	เคารพนับถือ	ผม /phom5/	ฉาน /cha;n1/
		ทั่วไป	ผม /phom5/	ฉาน /cha;n1/
		เพื่อนสนิท	กัน /kan1/ , กู /ku;1/	กู /ku;3 Ä 4/
	หญิง	เคารพนับถือ	ดิฉัน /dichan5/ , หนู /nu;5/	ฉาน /cha;n1/
		ทั่วไป	ดิฉัน /dichan5/ , ฉัน /chan5/	ฉาน /cha;n1/
		เพื่อนสนิท	ฉัน /chan5/ , เรา /raw1/	ฉาน /cha;n1/ , กู /ku;3 Ä 4/
บุรุษที่ 2	ชาย	เคารพนับถือ	ท่าน /than3/ , คุณ /khun1/	เต็น /tEn3 Ä 4/ ตน /ton4/
		ทั่วไป	คุณ /khun1/	เต็น /tEn3 Ä 4/ , ตน /ton4/
		เพื่อนสนิท	แก /k3;1/ , มีง /m*N1/	สู /su;1 Ä 2/ , มีง /m*N5/
	หญิง	เคารพนับถือ	ท่าน /than3/ , คุณ /khun1/	เต็น /tEn3 Ä 4/ , ตน /ton4/
		ทั่วไป	คุณ /khun1/ , เธอ /thE;1/	เต็น /tEn3 Ä 4/ , ตน /ton4/
		เพื่อนสนิท	แก /k3;1/ , ตัว /tua1/	สู /su;1 Ä 2/ , มีง /m*N5/

¹ จัดทำโดยผู้วิจัย

เมื่อพิจารณาคำบอกบุรุษในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯกับภาษาไทยถิ่นใต้ พบว่า การใช้คำบอกบุรุษของทั้งสองถิ่นมีลักษณะร่วมกัน คือบุรุษที่1 กับบุรุษที่2 มีความสัมพันธ์กัน โดยแปรตามปัจจัย คือ เพศ และปัจจัยภายนอก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังใน 3 ส่วน คือความเคารพนับถือ ความสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไป และความสนิทสนม ดังที่ การใช้คำบอกบุรุษที่1 “ผม” เป็นคำที่ผู้พูดเพศชายในถิ่นกรุงเทพฯ ใช้พูดกับบุคคลที่เคารพนับถือและ/หรือบุคคลทั่วไป ซึ่งจะเรียกว่าผู้ฟังหรือคู่สนทนา โดยใช้ร่วมกับคำบอกบุรุษที่2ว่า “ท่าน” หรือ “คุณ” ถ้าเป็นเพื่อนที่สนิทสนมจะใช้คำว่า “กัน” หรือ “กู”กับบุรุษที่2 ที่เรียกว่า “แก” หรือ “มึง” ส่วนคำว่า “หลาน” เป็นคำที่ผู้พูดเพศชายในภาษาถิ่นใต้ใช้พูดกับบุคคลที่เคารพนับถือ และ/หรือบุคคลทั่วไป ซึ่งจะเรียกว่าผู้ฟังหรือคู่สนทนา ใช้ร่วมกับคำบอกบุรุษที่2 ว่า “เดิ้น” ถ้าเป็นเพื่อนที่สนิทสนมจะใช้คำว่า “กู” โดยใช้ร่วมกับบุรุษที่2 ว่า “มึง” เป็นต้น

เห็นได้ว่าการใช้คำบอกบุรุษนั้นต้องมีการแปรตามสถานการณ์ในการสื่อสาร โดยเฉพาะตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง และคำบอกบุรุษยังมีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจศึกษาดังที่ นววรรณ พันธุเมธา (2549 :25-27) ระบุว่า สิ่งที่คำบอกบุรุษแต่ละคำสามารถบอกได้ คือ 1) เพศ เช่น “กระผม กระหม่อม กัน” ใช้เมื่อผู้พูดเป็นเพศชาย “ดิฉัน หม่อมฉัน” ใช้เมื่อผู้พูดเป็นเพศหญิง และ“หล่อน” ใช้เมื่อผู้ที่ถูกกล่าวถึงเป็นเพศหญิง 2) พจน์ คำบอกบุรุษส่วนมากเป็นเอกพจน์ แต่มีบ้างที่เป็นเอกพจน์หรือพหูพจน์ก็ได้ เช่น “เรา ท่าน คุณ” ถ้าต้องการให้มีความหมายเป็นพหูพจน์ก็เติม “พวก เหล่า” เข้าข้างหน้า หรือเติม “ทั้งหลาย” เข้าข้างหลัง เช่น “พวกดิฉัน ท่านทั้งหลาย” 3) ฐานะของผู้พูดกับผู้ฟังหรือผู้ที่ถูกกล่าวถึง เช่น “พระองค์” ใช้เมื่อกล่าว ถึงพระราชหรือเจ้านายชั้นสูง “อาตมาพ” หมายถึง ผู้พูดที่เป็นพระสงฆ์ 4) ท่าทีของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟัง ผู้พูดที่รู้สึกสนิทสนมกับผู้ฟัง หรือถือว่าผู้ฟังต่ำกว่า หรือโกรธเคืองผู้ฟังมิได้ยกย่องผู้ฟัง จะใช้คำบอกบุรุษเป็นคำหยาบ เช่น “ข้า-เอ็ง กู-มึง” ถ้าผู้พูดสนิทสนมกับผู้ฟังถือว่าผู้ฟังมีฐานะเสมอกับตน ผู้หญิงจะใช้คำว่า “เรา-เธอ” ผู้ชายจะใช้คำว่า “เรา-นาย”

ผู้วิจัยเป็นผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในชีวิตประจำวัน สนใจศึกษาคำบอกบุรุษในภาษาไทยถิ่นใต้ ในฐานะหมวดคำประเภทย่อยที่แปรตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับฟังซึ่งสามารถจำแนกตาม เพศ วัย และอาชีพ

อย่างไรก็ตาม น่าสนใจว่าในการสนทนาของผู้พูดภาษาไทยถิ่นใต้ แทนที่จะใช้คำบอกบุรุษ มีปรากฏใช้คำนามที่ผู้พูดใช้เรียกตัวเอง และคู่สนทนา เช่น “เพื่อน” เป็นคำที่ผู้พูดเพศหญิงในวัยรุ่นถึงวัยสาว ใช้แทนตนเองขณะที่พูดกับผู้ฟังที่สนิทสนม ซึ่งอยู่ในวัยเดียวกัน ทั้งเพศหญิงและเพศชาย และเรียกคู่สนทนาว่า “ตัวเอง”

คำนามที่ใช้ทำหน้าที่แทนผู้พูดและผู้ฟังในการสนทนา นักไวยากรณ์จัดต่างกัน คือ วิจิตรนั ภาณพงศ์ (2528 : 65-66) จัดเป็นคำสรรพนาม โดยเน้นเฉพาะคำบอกเครือญาติ แต่ นววรรณ พันธุเมธา (2549 : 23) จัดให้เป็นคำนามโดยจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ 1) ชื่อผู้พูดหรือผู้ฟัง เช่น แต้้ว วิรัช 2) คำที่แสดงความสัมพันธ์แบบญาติ เช่น พี่ น้อง และความสัมพันธ์ด้านอื่น เช่น อาจารย์ ครู ศิษย์ 3) ตำแหน่งของผู้ฟังและอาชีพของผู้พูดหรือผู้ฟัง เช่น ท่านอธิบดี หัวหน้า หมอ ครู แม่ค้า การใช้คำเหล่านี้ผู้พูดต้องเลือกเรียกชื่อ อาชีพ ตำแหน่งตามความสัมพันธ์ว่า เกี่ยวข้องกันโดยเลือกเน้นแง่ใดแง่หนึ่ง

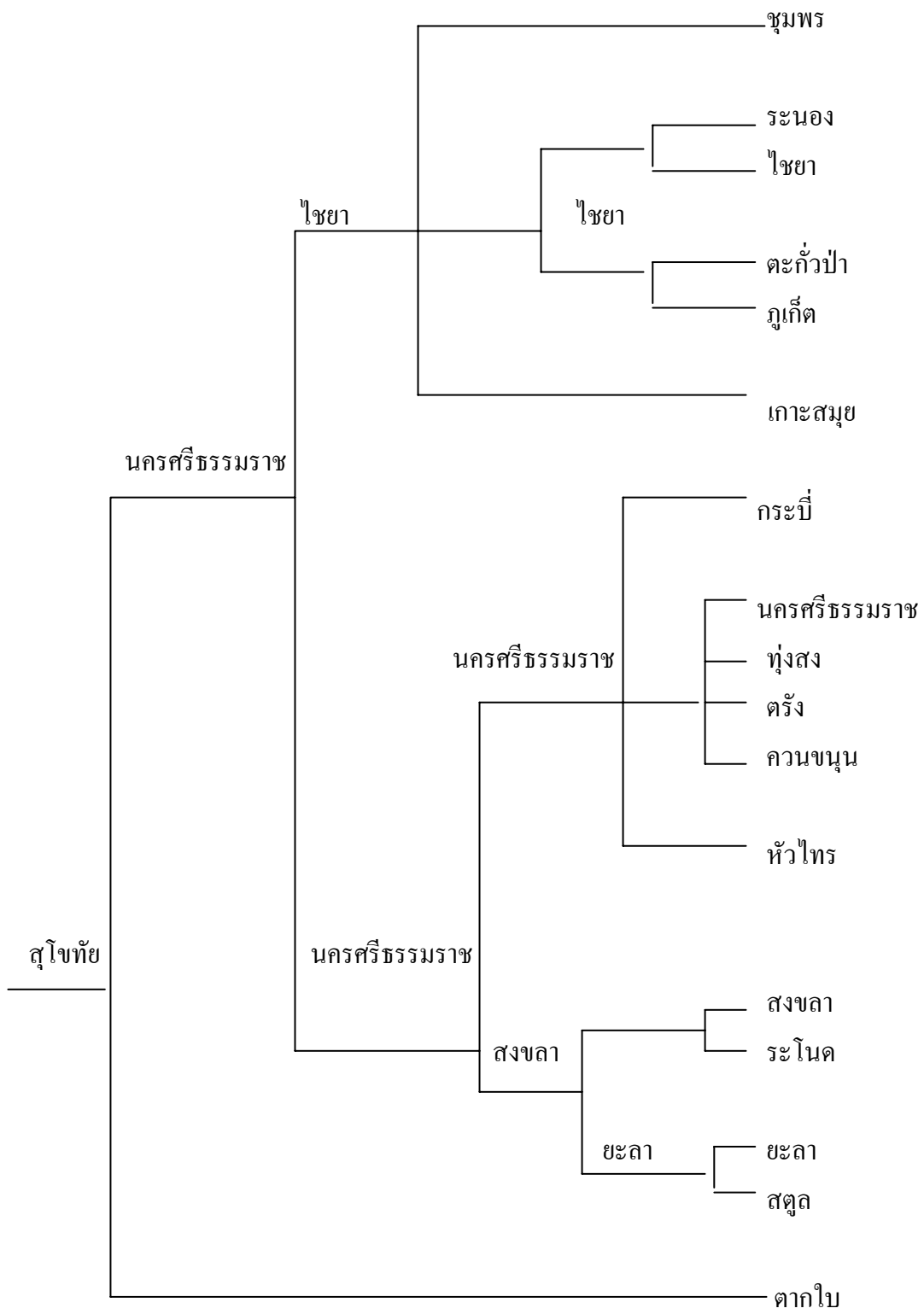
ดังนั้นคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในภาษาถิ่นใต้ก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาว่า การใช้คำดังกล่าวสะท้อนถึงลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของคนภาคใต้อย่างไร และจะสอดคล้องหรือไม่กับข้อสังเกตที่ว่า ‘มิติสถานภาพทางสังคม’ ที่เน้นตำแหน่ง หน้าที่ และยศ เช่น หัวหน้า ครู อาจารย์ หมอ กำลังเข้ามาแทนที่การใช้คำที่แสดง ‘มิติวัย’ หรือคำแทนตัวผู้พูดผู้ฟังที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ชั้นญาติโดยมิใช่ญาติทางสายเลือด เช่น ลุง ป้า ด้วยเหตุผลว่าสภาพสังคมไทยเปลี่ยนไปจากระบบเกษตรกรรมสู่ระบบการทำงานรูปแบบใหม่ที่เน้นหน้าที่ (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2529 : 51-52)

นอกจากนี้หากจะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง หรือคู่สนทนาเป็นหลัก ยังต้องพิจารณาตัวแปรในด้านเพศ วัย อาชีพ และถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งอาจจำแนกเป็นสังคมเมืองหรือชนบทอีกด้วย เนื่องจากผู้วิจัยมีสมมติฐานว่าผู้พูดในเมืองและในชนบทใช้คำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังแตกต่างกัน ดังจะเห็นว่าผู้พูดภาษาถิ่นใต้ในเมืองอาจใช้คำบอกบุรุษรูปแบบใหม่ตามสภาพสังคมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปเช่น คำบอกบุรุษที่ 1 “ผม” คำบอกบุรุษที่ 2 เช่น “คุณ” เป็นต้น

ผู้วิจัยสนใจศึกษาคำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในการสนทนาในภาษาไทยถิ่นใต้ ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมกับเวลาในการศึกษาจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบกับมีความสนใจภาษาถิ่นนครศรีธรรมราช ซึ่งนักภาษาศาสตร์เชิงประวัติ คือ บราวน์ (Brown, 1965 : 145) เห็นว่า สืบมาจากภาษาสุโขทัย และวิวัฒนาการเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มนครศรีธรรมราช และกลุ่มตากใบ เฉพาะกลุ่มนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มไชยา และกลุ่มนครศรีธรรมราช กลุ่มนครศรีธรรมราช ยังแบ่งย่อยเป็น 1) ภาษานครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วย กระบี่นครศรีธรรมราช ทุ่งสง ตรัง ควนขนุน และหัวไทร กับ 2) ภาษาสงขลา ซึ่งประกอบด้วย สงขลา ระโนด ยะลา และสตูล (ดูแผนภาพประกอบ หน้า 8)

ผู้วิจัยเลือกศึกษาภาษานครศรีธรรมราชกลุ่มที่ 1 เพราะเห็นว่าส่วนใหญ่พูดกันอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และสะดวกกับการเดินทางในการเก็บข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ แยกเป็นเขตชุมชนเมืองและชนบท โดยจำแนกตามตัวแปร เพศ วัย และอาชีพ

แผนภาพ 1 ความสัมพันธ์ของภาษาไทยถิ่นใต้

ที่มา : Brown,1965 :145

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. คำบอกบุรุษ(บุรุษสรรพนาม) และคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในภาษากรุงเทพฯ

การศึกษาเรื่องคำสรรพนามในภาษาไทยได้มีผู้ทำการศึกษาไว้หลายท่าน ได้แก่ คุก (Cooke,1968), ยูฟาพรรณ หุ่นจำลอง (Yuphaphan Hoonchamlong,1992) , วรวิทย์ จิระสมบัติ และแอนโทนี ดิลเลอร์ (Voravudhi Chirasombutti and Anthony Diller ,1999) , เปรมจิต ชนะวงส์ (2523) , นววรรณ พันธุมธา (2549) , วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2528) , วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2529), ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภัทัย และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531) , และมีชัย เข็มจินดา (2535)

คุก (Cooke,1968) ศึกษาเรื่องคำสรรพนามในภาษาไทย พม่า และเวียดนาม ในงานชื่อ “Pronominal Reference in Thai ” ผลการศึกษาพบว่า คำสรรพนามในภาษาไทยแบ่งได้ 3 ประเภท คือ 1) คำบุรุษสรรพนาม เช่น “เอ็ง” เป็นคำสรรพนามบุรุษที่2 หรือคำที่ใช้แทนตัวผู้ฟังที่มีสถานภาพต่ำกว่า เช่น นายจ้างเรียกลูกจ้าง เป็นคำที่ผู้พูดเพศชาย ใช้พูดกับเพศชายด้วยกันที่มีความสนิทสนม หรืออาจใช้คำนี้เมื่ออยู่ในอารมณ์โกรธ ต่อมาคำว่า “เอ็ง” สามารถนำมาใช้ได้โดยทั่วไป กล่าวคือ สามารถใช้แทนผู้ฟังที่ไม่สนิทสนมได้เมื่ออยู่ในอารมณ์โกรธ และใช้แทนผู้ฟังที่เป็นเพศหญิงที่ผู้พูดไม่เคารพได้ 2) คำเรียกญาติ เป็นคำที่ใช้เรียกญาติที่มีความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือดและที่มีใช้ทางสายเลือด เช่น “พี่” เป็นคำที่ใช้เรียกญาติที่อายุมากกว่าหรืออาจใช้เรียกเพื่อนในโรงเรียนที่มีอายุมากกว่าหรือเรียนอยู่ในชั้นที่สูงกว่า เป็นคำที่ภรรยาใช้เรียกสามีที่อายุมากกว่า รวมถึงพระที่บวชหลังใช้เรียกพระที่บวชก่อน การใช้คำว่า “พี่” แสดงถึงความเคารพผู้ที่เราพูดด้วย 3) ชื่อตัว เป็นคำที่ใช้แทนผู้พูดและผู้ฟัง เช่น “เทียมรักแดง” ในการศึกษาครั้งนี้ คุก ได้วิเคราะห์ความหมายและลักษณะการใช้คำแต่ละประเภท และยังได้กล่าวถึงปัจจัยการใช้คำสรรพนามทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังว่ามีสถานภาพต่ำกว่า- สูงกว่า หรือเท่าเทียมกัน และระดับความสนิทสนม

เมื่อพิจารณาเฉพาะคำสรรพนามบางคำจะเห็นความเชื่อมโยงกับเพศของผู้พูดและสถานการณ์ในการพูดด้วย ดังที่ยูฟาพรรณ หุ่นจำลอง (Yuphaphan Hoonchamlong,1992) ศึกษาเรื่อง “ Some Observations on Phom and Dichan : Male and Female 1st Person Pronouns in Thai ” พบว่า การใช้คำสรรพนามบุรุษที่1 “ผม” ของผู้พูดเพศชาย และ “ดิฉัน” ของผู้พูดเพศหญิง เป็นคำที่ผู้พูดนำมาใช้ในสถานการณ์ที่มีความเป็นทางการสูงมากทั้งยังแสดงถึงระยะห่างระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

วรวิฑูลี จีระสมบัติ (Voravudhi Chirasombutti and Anthony Diller, 1999) ศึกษา คำสรรพนามบุรุษที่1ในภาษาไทยโดยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การใช้คำสรรพนามบุรุษที่1 ในภาษาไทย นั้นมีความหลากหลายแตกต่างจากภาษาอังกฤษที่มีเพียงคำเดียวคือ 'I' ในขณะที่ภาษาไทยพบคำ สรรพนามบุรุษที่1 หรือคำแทนตัวผู้พูด 13 คำ คือ “กู ข้า เขา ฉัน อี๊ว ไอ กั้น หนู ดิฉัน ผม กระผม และข้าพเจ้า” และยังสามารถศึกษาถึงวิวัฒนาการของรูปคำและการใช้คำสรรพนามบุรุษที่1 ซึ่ง พบว่าได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เช่น คำว่า “ดิฉัน” ในสมัยก่อนจะใช้แทนตัวผู้พูดเพศชาย แต่ต่อมานำมาใช้แทนตัวผู้พูดเพศหญิงเท่านั้น

คำอธิบายของนววรรณ พันธุมเมธา(2549 : 26-27) สอดคล้องกับที่วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2528 : 65) ชี้ว่า การใช้คำสรรพนามในสังคมไทยอย่างน้อยต้องคำนึงถึง เรื่องความสัมพันธ์ สนมว่าอยู่ในระดับสนิทสนมมากหรือน้อย พูดเป็นทางการหรือพูดเป็นกันเอง เรื่องฐานะทาง สังคมจัดเป็นเท่าเทียมกัน สูงกว่าหรือต่ำกว่า เรื่องความอาวุโสจัดเป็นเท่ากัน มากกว่าหรือน้อยกว่า

ในแง่ความสุภาพในภาษาที่พิจารณาได้จากคำสรรพนาม วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2529 : 32-41) ศึกษาเรื่อง “ความสุภาพในภาษาไทยกรุงเทพฯ” โดยมุ่งศึกษาเฉพาะคำที่ใช้แทน ตัวผู้พูดกับคำหลักที่ใช้ในการแสดงความสุภาพ ผลการศึกษา พบว่า ความสุภาพในภาษาไทย มี ลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ การยกย่องผู้ฟัง การถ่อมตนของผู้พูด การใช้ภาษาทางการ และการ ใช้ถ้อยคำยาวๆ เพื่อแสดงความสุภาพ การใช้คำแทนผู้พูดผู้ฟังต้องคำนึงถึง ‘มิตินุสรณ์สรรพนาม’ ‘มิตินุสรณ์’ และ ‘มิตินุสรณ์ภาพทางสังคม’ มิตินุสรณ์สรรพนาม มีให้เลือกใช้แทนตัวผู้พูดและผู้ฟังหลาย คำแต่ต้องขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง วัช เพศ เป็นต้น มิตินุสรณ์ คือ คำที่ใช้แทนตัว ผู้พูดผู้ฟังที่ใช้แสดงความสัมพันธ์อันญาติที่มีใช้ทางสายเลือด เช่นการเรียกผู้พูดว่า “ลุง” หรือ “ป้า” แสดงถึงการยกย่องผู้ฟังว่าเป็นผู้ที่อาวุโสกว่า สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของคนไทย ที่นับถือผู้ อาวุโสหรือผู้ที่มีวัยสูงกว่า มิตินุสรณ์ภาพทางสังคมเป็นการใช้คำที่เกิดจากรูปแบบการทำงานสมัย ใหม่ที่เน้นหน้าที่ ตำแหน่ง และยศ เช่น “หัวหน้า” “ครู” “อาจารย์” “หมอ” ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อ สังเกตไว้ว่า ปัจจุบันการใช้คำที่บอกมิตินุสรณ์ภาพทางสังคมกำลังเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่การใช้คำ มิตินุสรณ์มีน้อยลงเพราะสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปจากระบบเกษตรกรรมสู่ระบบการทำงานแบบใหม่ และเพราะอิทธิพลจากตะวันตก

ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภัทย์ และอมรธา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531) เสนอผลงานวิจัยเรื่อง “การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” มุ่งศึกษาการใช้และการเปลี่ยนแปลงของ คำเรียกขานในภาษาไทยกรุงเทพฯ ในช่วงเวลา 200 ปีของสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 -2525) โดยแยกเป็น 5 สมัยย่อย นำข้อมูลมาจากบทสนทนาและเรื่องสั้น พบว่า คำเรียกขานในภาษาไทย

ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่ต้องมีตามด้วยส่วนที่มีหรือไม่มีก็ได้ ส่วนหลังนี้ คือ คำลงท้าย และ ส่วนที่ต้องมีจะเป็นคำใดคำหนึ่งหรือหลายคำในคำเหล่านี้ประกอบกัน คือ คำนำหน้า คำเรียกญาติ ยศ อาชีพ/ตำแหน่ง ชื่อ และวลีแสดงความรู้สึก คำเรียกขานที่ปรากฏมากที่สุด คือ ชื่อ คำนำหน้า+ชื่อ และคำนำหน้าตามลำพัง การใช้คำทั้งสามนี้กำหนดโดยความเคารพและความสนิทสนมที่ผู้พูดมีต่อผู้ฟัง ผู้ศึกษาพบว่าคำเรียกขานที่ผู้ใหญ่ใช้พูดกับผู้น้อยเปลี่ยนแปลงน้อยมาก แต่คำเรียกขานที่ผู้น้อยใช้พูดกับผู้ใหญ่มีความเปลี่ยนแปลงไปในทางเท่าเทียมกันมากขึ้น ส่วนในกลุ่มคนที่เท่าเทียมกัน การใช้คำเรียกขานแสดงความสนิทสนมมากขึ้น เนื่องจากขอบเขตการศึกษายาวนานถึง 200 ปี ในการพิจารณาจึงใช้เพียงตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเท่านั้น

ในด้านวิวัฒนาการของการใช้สรรพนามระหว่างยุคสมัย มีชัย เอี่ยมจินดา (2535) ได้วิจัยเรื่อง “วิวัฒนาการของคำบุรุษสรรพนามตั้งแต่สมัยสุโขทัย-ปัจจุบัน” เมื่อศึกษาระบบคำบุรุษสรรพนามแต่ละสมัยสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ บุรุษสรรพนามที่เป็นคำเดี่ยว และบุรุษสรรพนามที่เป็นคำประสม ในสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 5) ยังให้ความสำคัญกับเรื่องบุรุษและพจน์ ในการพิจารณาเลือกใช้คำ แต่ในสมัยปัจจุบันเรื่องพจน์มิใช่เรื่องสำคัญ แต่เน้นปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ เพศ ความเป็นทางการ สถานภาพทางสังคม ความสุภาพ และความสนิทสนม ในส่วนวิวัฒนาการของคำบุรุษสรรพนาม พบว่า มีความเปลี่ยนแปลงใน 3 ด้าน คือ 1) เกิดคำใหม่ที่ทำให้ความหมายพิเศษนอกเหนือไปจากเรื่องบุรุษและพจน์ ได้แก่ ความหมายในการแสดงตน การอ่อนน้อมถ่อมตน หรือการยกย่องให้เกียรติ 2) นำคำเก่ามาใช้ในความหมายใหม่เพื่อทำหน้าที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น คำว่า “เรา” ในความหมายเดิมเป็นพหูพจน์ แต่ต่อมานำมาใช้เป็นคำแทนตัวของพระมหากษัตริย์ในความหมายที่เป็นเอกพจน์ 3) มีการยืมคำจากต่างประเทศมาใช้เป็นคำบุรุษสรรพนาม เช่น อี๊ว ลื้อ เป็นต้น

2. คำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในภาษาไทยถิ่นใต้

การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคำบอกบุรุษ(คำบุรุษสรรพนาม) และคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในการสนทนาข้างต้น พบว่า เน้นการศึกษาเฉพาะภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ หรือภาษาไทยมาตรฐานเท่านั้น ส่วนที่ศึกษาคำบอกบุรุษในภาษาไทยถิ่นใต้ ได้แก่ งานวิจัยของเปรมจิต ชนะวงษ์ (2523), คำนวน นวลสนอง(2530), กมลพร พิศภักดิ์(2531), จระพันธ์ แก้วชนะ(2531) และณรงค์ทองเพ็งจันทร์ (2531) ดังจะอภิปรายต่อไป

ผลการศึกษางานของคำนวน นวลสนอง(2530) เรื่อง “ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบันจังหวัดนครศรีธรรมราช” กมลพร พิศภักดิ์(2531) เรื่อง “ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบัน

จังหวัดกระบี่” กระจพันธ์ แก้วชนะ(2531) เรื่อง “ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบันจังหวัดพัทลุง” และ ฌรงค์ ทองเพ็ญจันทร์(2531) เรื่อง “ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบันจังหวัดตรัง” แต่ละชิ้นกล่าวถึงคำบอกนุรุษ และคำลำดับญาติเพียงสังเขป เนื่องจากเป็นเพียงส่วนหนึ่งในหัวข้อความหมายของคำบางคำที่น่าสนใจ มีเพียงงานของเปรมจิต ชนะวงศ์(2523) ที่ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์การใช้คำและการเรียงคำในภาษาไทยถิ่นใต้: ชุมพรและนครศรีธรรมราช” ที่ได้กล่าวถึงการใช้นำสรรพนามมากกว่างานวิจัยชิ้นอื่น โดยพิจารณาตามตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง และวัย ผลการศึกษาพบว่า คำบอกนุรุษในภาษาไทยถิ่นใต้ดังกล่าว ผู้พูดต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์เป็นสำคัญ ได้แก่ คำบอกนุรุษที่1 “กู เรา” และคำบอกนุรุษที่2 “มึง ลู” ส่วนคำบอกนุรุษ ที่ต้องคำนึงถึงวัยเป็นสำคัญ ได้แก่ คำบอกนุรุษที่1 เช่น “จาน เพื่อน น้อย” คำบอกนุรุษที่2 เช่น “เต็น ตัวเอง” และคำบอกนุรุษที่3 เช่น “มัน แก เขา” ด้านการใช้คำลำดับญาตินั้นต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์และวัยควบคู่กันไป แต่ส่วนใหญ่พบว่าการใช้คำลำดับญาติในภาษาไทยถิ่นใต้เหมือนกับภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ เช่น “ทวด ตายาย ปู่ ย่า ลุง ป้า น้า” แต่ที่ต่างกันก็มี เช่น “พ่อเต่า” (ใช้เรียกบุคคล ที่เป็นพ่อของแม่ หรือเทียบ กับ คำว่า “ตา” ในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ) “แม่เต่า” (ใช้เรียกบุคคล ที่เป็นแม่ของแม่ หรือเทียบ กับ คำว่า “ยาย” ในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ) “บ่าว” (ใช้เรียกบุคคล ที่เป็นเพศชายที่อาวุโสกว่าและอ่อนวัยกว่า หรือเทียบ กับ คำว่า “พี่ชาย/น้องชาย” ในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ) เป็นต้น

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาข้างต้นเป็นเพียงผลการรวบรวมและอธิบายการใช้คำบอกนุรุษและคำลำดับญาติเพียงสังเขป ประกอบกับระยะเวลาที่ทำการศึกษามาแล้วร่วม 25 ปี ผู้วิจัยจึงคาดว่า การใช้คำบอกนุรุษในภาษาไทยถิ่นใต้น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามปัจจัยด้านสังคม เช่น วิถีชีวิตในสังคมเมือง อาชีพ และอิทธิพลของภาษากรุงเทพฯ

ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จึงจะศึกษาคำบอกนุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในการสนทนาในภาษาไทยถิ่นใต้ โดยเลือกศึกษาในกลุ่มนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย กระจบ นครศรีธรรมราช ทุ่งสง ตรัง ควนขนุน และหัวไทร พร้อมทั้งมุ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ของคำบอกนุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังกับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่จำแนกเป็นเขตเมืองและเขตชนบท ซึ่งอาจเห็นความแตกต่างของตัวแปรตามมิติวัย และมิติสถานภาพทางสังคม

3. ระบบเสียงภาษาถิ่นใต้กลุ่มนครศรีธรรมราช

การศึกษาระบบเสียงภาษาถิ่นกระบี่ นครศรีธรรมราช ทุ่งสง ตรัง ควนขนุน และหัวไทร ได้แก่ งานวิจัยของวิไลวรรณ คำรักษ์ (2513), จริญญา สมณี (2525) คำานวน นวล-

สนอง (2530), กมลพร พิศภักดิ์ (2531) กระจ่าง พันธุ์ แก้วชนะ (2531) , และณรงค์ ทองเพ็ญจันทร์ (2531)

3.1 วิไลวรรณ คำรักษ์ (2513) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องระบบหน่วยเสียงในภาษาล้านนครศรีธรรมราช โดยเลือกอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจุดเก็บข้อมูล ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

3.1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ พยัญชนะต้นเดี่ยวมี 22 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, ph, b, t, th, d, c, ch, k, kh, ʔ, m, n, l, r, f, s, h, w, j, N, n~/ พยัญชนะท้ายมี 9 หน่วยเสียง ได้แก่ / -p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -N, -w, -j / และพยัญชนะควบกล้ำมี 13 หน่วยเสียง ได้แก่ /pl, pr, phl, phr, tr, kl, kr, kw, khl, khr, khw, ml, mr/

3.1.2 หน่วยเสียงสระ สระเดี่ยวมี 18 หน่วยเสียง ได้แก่ /i, i:, e, e:, ɜ, ɜ:, E, E:, i-, i-:, a, a:, O, O:, o, o:, u, u:/ สระประสมมี 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /iE, i-E, uE/

3.1.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 7 หน่วยเสียง ได้แก่ ว. /1/ สูง-ขึ้น-ตก ว. /2/ สูง-ระดับ ว. /3/ กลาง-ขึ้น ว. /4/ กลาง-ระดับ ว. /5/ ต่ำ-ตก ว. /6/ ต่ำ-ขึ้น และ ว. /7/ ต่ำ-ระดับ

3.2 จริยา สมนึก (2525) ศึกษาระบบเสียงภาษาล้านนครศรีธรรมราช เก็บข้อมูลทั้งจังหวัดโดยเลือกอำเภอละ 1 จุด ได้ผลการศึกษา ดังนี้

3.2.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ พยัญชนะต้นมี 20 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, ph, b, t, th, d, c, ch, k, kh, ʔ, m, n, n~, l, r, s, h, w, j/ หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายมี 7 หน่วยเสียง ได้แก่ / -p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -N/ แต่ในภาษาย่อยอำเภอนางรอง ทุ่งใหญ่ ทุ่งสง และกิ่งอำเภอนาบอนจะออกเสียงพยัญชนะท้าย / -k/ ในคำพยางค์ตายเสียงยาวเป็น /-ʔ/ แต่บางครั้งภาษาย่อยกิ่งอำเภอนอมก็ออกเสียงเป็นทั้ง /-k/ และ /-ʔ/ พยัญชนะควบกล้ำมี 13 หน่วยเสียง ได้แก่ /pl, pr, phl, phr, tr, kl, kr, kw, khl, khr, khw, ml, mr/

3.2.2 หน่วยเสียงสระ สระเดี่ยวมี 16 หน่วยเสียง ได้แก่ /i, i:, e, e:, ɜ:, a, a:, *,*, &, &:, u, u:, o, o:, O:/ สระประสมมี 14 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia [i;a], iu, eu [e;u], 3u [3;u], ai, a;I, au, a;u, *a [*;a], &: [&;i], ui, ua [u;a], oi [o;i], Oi [O;i]/ และสระประสมสามเสียงมี 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /iau, *ai, uai/

3.2.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ใช้พูดในทุกอำเภอยกเว้นอำเภอนอม มี 7 หน่วยเสียง ได้แก่

ว. /1/ สูง-ขึ้น-ตก ว. /2/ สูง-ระดับ ว. /3/ กลาง-ขึ้น-ตก ว. /4/ กลาง-ระดับ ว. /5/ ต่ำ-ขึ้น-ตก ว. /6/ ต่ำ-ขึ้น และ ว. /7/ ต่ำ-ลง

กลุ่มที่ 2 ใช้พูดในอำเภอนอม มี 6 หน่วยเสียง ได้แก่

ว. /1/ สูง-ขึ้น-ตก ว. /2/ สูง-ระดับ ว. /3/ กลาง-ขึ้น-ตก ว. /4/ ต่ำ-ขึ้น ว. /5/ ต่ำ-ขึ้น-ตก ว. /6/ ต่ำ-ลง

3.3 คำนำฉนวน นวตสนอง (2530) ศึกษาวิจัยภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษาทั้งระบบเสียง ระบบไวยากรณ์ และความหมายของคำบางคำที่น่าสนใจ เก็บข้อมูลทั้งจังหวัด โดยแบ่งเป็น 6 เขต ดังนี้

เขต นศ. 1 ได้แก่ อำเภอนอม

เขต นศ. 2 ได้แก่ อำเภอสทิงพระ อำเภอท่าเสา อำเภอพรหมคีรี

เขต นศ. 3 ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลานสกา

เขต นศ. 4 ได้แก่ อำเภอปากพนัง อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร อำเภอชะอวด

อำเภอร่อนพิบูลย์

เขต นศ. 5 ได้แก่ อำเภอทุ่งสง อำเภอนาบอน กิ่งอำเภอบางขัน

เขต นศ. 6 ได้แก่ อำเภอทุ่งใหญ่ อำเภอลำปลาย อำเภอฟินน

ผลการศึกษาระบบเสียง สรุปได้ดังนี้

3.3.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ พยัญชนะต้นของภาษานครศรีธรรมราชเขต นศ.1. มี 19 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, ph, b, t, th, d, c, ch, k, kh, ?, m, n, l, r, s, h, w, j/ เขต นศ.2 และนศ.3 มี 20 หน่วยเสียง หน่วยเสียงที่เพิ่มเติมจากนศ.1 คือ /ʔj/ ส่วนเขต นศ.4 เขต นศ.5 และเขต นศ.6 มี 21 หน่วยเสียง หน่วยเสียงที่เพิ่มมาจาก นศ.1 คือ /ʔj/ และ /n~ / หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายมี 9 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 6 เขต ได้แก่ /-p, -t, -k, -ʔ, -m, -n, -N, -w, -j / แต่เขต นศ.4 และ นศ.5 จะไม่มีเสียง /-k/ เป็นเสียงพยัญชนะท้ายในคำตายเสียงยาว พยัญชนะควบกล้ำเขต นศ.1 มี 11 หน่วยเสียง ได้แก่ /pl, pr, phl, phr, tr, kl, kr, kw, khl, khr, khw,/ เขต นศ.2 นศ.3 นศ.5 และ นศ.6 มี 13 หน่วยเสียง เพิ่มจาก นศ.1 คือ /ml, mr/

3.3.2 หน่วยเสียงสระมี 18 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 6 เขต ได้แก่ /i, i:, e, e:, ɔ, ɔ:, E, E:, i-, i-:, a, a:, O, O:, o, o:, u, u:/ สระประสมมี 3 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 6 เขต ได้แก่ /ia, i-a, ua/

3.3.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในเขต นศ.2 นศ.3 นศ.4 นศ.5 และนศ.6 มี 7 หน่วยเสียง ส่วนเขต นศ.1 มี 6 หน่วยเสียง และลักษณะทางสัทศาสตร์ของเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 6 เขต มีความแตกต่างกันบ้างตามเขตพื้นที่ของจุดเก็บข้อมูล

ผลการศึกษาระบบเสียงภาษานครศรีธรรมราชของวิไลวรรณ คำรักษ์ (2513), จริยา สมนึก (2525), และคำนำฉนวน นวตสนอง (2530) พบว่ามีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องหน่วยเสียงพยัญชนะต้น หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายดังนี้ หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในงานวิจัยของวิไลวรรณ คำรักษ์ มี 22 หน่วยเสียง ขณะทำงานของจริยา สมนึก มี 20 หน่วยเสียง และงานของคำนำฉนวน นวตสนอง มี 19,20,21 หน่วยเสียงแตกต่างกันตามเขตพื้นที่ของจุดเก็บข้อมูล ส่วนของ

หน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในงานของวิไลวรรณ คำรักษ์ และคำนวน นวลสนอง มี 9 หน่วยเสียง ตรงกัน ส่วนงานของจรียา สมณี มี 7 หน่วยเสียง

ส่วนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในงานวิจัยของวิไลวรรณ คำรักษ์ (2513) ซึ่งศึกษา เฉพาะเขตอำเภอเมืองพบ 7 หน่วยเสียง ตรงกับงานของจรียา สมณี (2525) และคำนวน นวล-สนอง (2530) ที่พบว่า หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษานครศรีธรรมราชส่วนใหญ่มี 7 หน่วยเสียง ยกเว้นอำเภอขนอมที่ปรากฏเพียง 6 หน่วยเสียง

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาด้านระบบเสียง ที่แตกต่างกันของงานวิจัยเหล่านี้ ผู้วิจัยเห็นว่าไม่มีนัยสัมพันธ์กับงานวิจัยชิ้นนี้ แต่ทั้งนี้เมื่อพิจารณาผลการศึกษาระบบเสียงภาษากลุ่มนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยเห็นว่าพื้นที่เก็บข้อมูลในงานของคำนวน นวลสนอง (2530) สอดคล้องกับงานวิจัยนี้มากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงอิงผลการศึกษาระบบเสียงตามงานวิจัยของคำนวน นวลสนอง ในการถ่ายเสียงภาษากลุ่มนครศรีธรรมราชในงานวิจัยชิ้นนี้

3.4 กมลพร พิศภักดิ์ (2531) ศึกษาวิจัยภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในจังหวัดกระบี่ ในด้านระบบเสียง ไวยากรณ์ และความหมายของคำบางคำที่น่าสนใจ โดยแบ่งจุดเก็บข้อมูลออกเป็น 4 เขต คือ เขต กบ 1 ได้แก่ อำเภอปลายพระยาและอำเภออ่าวลึก เขต กบ2 ได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอเขาพนม เขต กบ 3 ได้แก่ อำเภอคลองท่อมและกิ่งอำเภอลำทับ เขต กบ 4 ได้แก่ อำเภอเกาะลันตา ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

3.4.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ พยัญชนะต้นของภาษาถิ่นกระบี่ เขต กบ1 กบ2 กบ3 มี 22 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, ph, b, t, th, d, c, ch, k, kh, ?, m, n, n~ N, l, r, s, h, w, j, ?j/ เขต กบ 4 มี 23 หน่วยเสียง หน่วยเสียงที่เพิ่ม คือ /f/ หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย มี 9 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 4 เขต ได้แก่ /-p, -t, -k, -?, -m, -n, -N, -w, -j/ พยัญชนะประสม เขต กบ1 กบ2 กบ3 มี 14 แบบ ได้แก่ /pl, pr, phl, phr, bl, tr, kl, kr, kw, khl, khr, khw, ml, mr/ เขต กบ4 มี 13 แบบ ที่ต่างกัน คือ ไม่มี /ml/

3.4.2 หน่วยเสียงสระ มี 18 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 4 เขต ได้แก่ /i, i:, e, e:, ɔ, ɔ:, E, E:, i-, i-:, a, a:, O, O:, o, o:, u, u:/ สระประสมมี 3 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 4 เขต ได้แก่ /ia, i-a, ua/

3.4.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ในเขต กบ1 กบ3 และกบ4 มี 7 หน่วยเสียง ส่วน เขต กบ2 มี 6 หน่วยเสียง และลักษณะทางสัทศาสตร์ของเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 6 เขตมีความแตกต่างกันบ้างตามเขต พื้นที่ของจุดเก็บข้อมูล

3.5 จระพันธ์ แก้วชนะ (2531) ศึกษาวิจัยภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในพัทลุง ในเรื่องระบบเสียง ไวยากรณ์ และความหมายของคำบางคำที่น่าสนใจ โดยแบ่งจุดเก็บข้อมูลออกเป็น 4 เขต คือ เขต พท1 ได้แก่ อำเภอกวนขนุนและกิ่งอำเภอศรีบรรพต เขต พท2 ได้แก่ อำเภอเมืองและอำเภอ กงหรา

เขต พท3 ได้แก่ อำเภอเขาชัยสน และกิ่งอำเภอตะโหนด เขต พท4 ได้แก่ อำเภอปากพะยูน และกิ่งอำเภอป่าบอน ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

3.5.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ พยัญชนะต้นของภาษาดั้นพัทลุง เขต พท1 พท2 พท3 และพท4 มี 21 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, ph, b, t, th , d, c, ch, k, kh, ?, m, n, n~ , l, r, s, h, w, j, ?j, / หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย มี 9 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 4 เขต ได้แก่ / -p, -t, -k, -?, -m, -n, -N, -w, -j / พยัญชนะประสม มี 13 แบบ ได้แก่ /pl, pr, phl, phr, tr, kl, kr, kw, khl, khr, khw, ml, mr/ ตรงกันทั้ง 4 เขต

3.5.2 หน่วยเสียงสระ มี 18 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 4 เขต ได้แก่ /i, i:, e, e:, 3, 3:, E, E:, i-, i-:, a, a:, O, O:, o, o:, u, u:/สระประสมมี 3 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 4 เขต ได้แก่ /ia, i-a, ua/

3.5.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ มี 7 หน่วยเสียง ตรงกันทั้ง 4 เขต แต่อาจแตกต่างกันบ้างในแง่ลักษณะทางสัทศาสตร์ตามพื้นที่ของจุดเก็บข้อมูล

3.6 ณรงค์ ทองเพ็ญจันทร์ (2531) ศึกษาวิจัยการใช้ภาษาไทยถิ่นตรัง ในเรื่องระบบเสียงไวยากรณ์ และความหมายของคำบางคำน่าสนใจ โดยแบ่งจุดเก็บข้อมูลออกเป็น 3 เขต คือ เขตตรัง1 ได้แก่ อำเภอห้วยยอด เขต ตรัง2 ได้แก่ อำเภอเมือง และ เขต ตรัง3 ได้แก่ อำเภอปะเหลียน ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

3.6.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ พยัญชนะต้นของภาษาดั้นตรังทั้ง 3 เขต มี 21 หน่วยเสียง ได้แก่ /p, ph, b, t, th , d, c, ch, k, kh, ?, m, n, n~ , l, r, s, h, w, j, ?j, / หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย มี 9 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 3 เขต ได้แก่ / -p, -t, -k, -?, -m, -n, -N, -w, -j/ พยัญชนะประสม มี 13 แบบ ได้แก่ /pl, pr, phl, phr, tr, kl, kr, kw, khl, khr, khw, ml, mr/ ตรงกันทั้ง 3 เขต

3.6.2 หน่วยเสียงสระ มี 18 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 3 เขต ได้แก่ /i, i:, e, e:, 3, 3:, E, E:, i-, i-:, a, a:, O, O:, o, o:, u, u:/ สระประสมมี 3 หน่วยเสียงตรงกันทั้ง 3 เขต ได้แก่ /ia, i-a, ua/

3.6.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ มี 7 หน่วยเสียง ตรงกันทั้ง 3 เขต

ผลการศึกษาาระบบเสียงของคำนวน นวลสนอง(2530), กมลพร พิศภักดิ์ (2531), จระพันธ์ แก้วชนะ (2531), และณรงค์ ทองเพ็ญจันทร์ (2531) สรุปได้ในส่วนที่สัมพันธ์กับจุดเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ ได้แก่ กระบี่ นครศรีธรรมราชทุ่งสง (จังหวัดนครศรีธรรมราช) ตรังควนขนุน(จังหวัดพัทลุง) และหัวไทร(จังหวัดนครศรีธรรมราช) ว่า หน่วยเสียงพยัญชนะต้นในงานของคำนวน นวลสนอง(ทุ่งสง , หัวไทร) จระพันธ์ แก้วชนะ และณรงค์ ทองเพ็ญจันทร์ มี 21 หน่วยเสียงตรงกัน หน่วยเสียงพยัญชนะท้าย มี 9 หน่วยเสียง ตรงกันทุกพื้นที่ ส่วนที่ต่าง คือในงานของคำนวน นวลสนอง (อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช) มี 20 หน่วยเสียง กมลพร พิศภักดิ์

(อำเภอเมืองกระบี่) มี 22 หน่วยเสียง หน่วยเสียงที่เพิ่มจากงานวิจัยชิ้นอื่น คือ หน่วยเสียง /f/ หน่วยเสียงพยัญชนะประสมในงานวิจัยของคำนำฉนวน จระพันธ์ และณรงค์ มี 13 หน่วยเสียง ส่วนงานของ กมลพร มี 14 หน่วยเสียง หน่วยเสียงที่เพิ่มจากงานวิจัยของคำนำฉนวน จระพันธ์ และณรงค์ คือ หน่วยเสียง /bl/ ด้านระบบหน่วยเสียงวรรณยุกต์คำนำฉนวน จระพันธ์ และณรงค์ มี 7 หน่วยเสียง ตรงกัน เฉพาะงานของกมลพร มี 6 หน่วยเสียง

ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ระบบเสียงภาษาไทยถิ่นใต้ทั้ง 6 จุด ตามงานวิจัยของคำนำฉนวน นวลสนอง (2530) เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า 1) งานวิจัยของคำนำฉนวน ครอบคลุมจุดเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ถึง 3 จุด คือ นครศรีธรรมราช ท่งสง และหัวไทร 2) งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาเรื่องคำมากกว่าเรื่องเสียง เช่น คำว่า กู /kuu 3 ~ 4/ กล่าวคือ แม้ในบางถิ่นจะแทนเสียงวรรณยุกต์ 3 หรือ เสียงวรรณยุกต์ 4 แต่สามารถเข้าใจร่วมกันได้ว่า คือ คำว่า กู เป็นต้น 3) ผลการศึกษา พบว่า คำของทั้ง 6 ชุมชน มีเสียงวรรณยุกต์ที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์การใช้คำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในภาษาไทยถิ่นกลุ่มนครศรีธรรมราช

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้องค์ความรู้การใช้คำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในภาษาไทยถิ่นกลุ่มหนึ่งในแง่ภาษากับวัฒนธรรม

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาคำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในการสนทนาในภาษาไทยถิ่นใต้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะภาษากลุ่มนครศรีธรรมราช ที่ใช้พูดกันใน 6 ท้องที่ คือ กระบี่ นครศรีธรรมราช ท่งสง ตรัง ควนขนุน และหัวไทร โดยกำหนดปัจจัยทางสังคม คือ เพศ วัย อาชีพ และถิ่นที่อยู่อาศัย ในแต่ละท้องที่แบ่งเป็น 2 เขต คือ เขตเมือง และเขตชนบท ทำให้มีจุดเก็บข้อมูล จำนวน 12 จุด ตัวแทนของประชากรคัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จุดเก็บข้อมูลละ 6 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 72 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาคำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในการสนทนาของผู้พูดภาษาไทย ถิ่นนครศรีธรรมราชครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สำรวจหนังสือ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยเรื่องคำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟัง เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการกำหนดหัวข้องานวิจัย การกำหนดแหล่งข้อมูล กลุ่มประชากรและการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูล

ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยได้นำถิ่นที่อยู่อาศัยมาเป็นตัวแปรในการศึกษา เนื่องจากมีข้อสมมติฐานว่าผู้พูดในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองอาจจะใช้คำบอกบุรุษ และคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังแตกต่างกันอยู่บ้าง ด้วยปัจจัยบางประการ เช่น มีคำใหม่เพิ่มขึ้นอันอาจจะเป็นผลของการรับอิทธิพลจากภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ อีกทั้งสังคมเกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นสังคมสมัยใหม่ที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยตำแหน่งหน้าที่ทางการงานมากขึ้น ดังนั้นงานวิจัยนี้จะเปรียบเทียบ การใช้ภาษาของประชากร โดยแยกเป็นชุมชนเมืองและชนบท ตามเกณฑ์กำหนดชุมชนของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 12-14 อ้างถึงใน ฉัฐวุฒิ พงศ์จันทร์เสถียร, 2539 : 32) ที่เน้นความแตกต่างของเมืองกับชนบทในแง่สำคัญ ดังนี้ สังคมเมืองเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ ธุรกิจ การศึกษา และการคมนาคม ส่วนสังคมชนบท ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเส้นทางคมนาคมเข้าออกชุมชนไม่ค่อยสะดวก ด้วยเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงคัดเลือกตำบลในเขตเทศบาลเมืองของแต่ละแห่งเป็นตัวแทนของชุมชนเมือง และคัดเลือกตำบลนอกเขตเทศบาลเมืองเป็นตัวแทนของชุมชนชนบท

3. การคัดเลือกประชากร

ผู้วิจัยสุ่มคัดเลือกประชากรจุกเก็บข้อมูลละ 6 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 72 คน ประกอบด้วย ตัวแทนประชากรกลุ่มวัยรุ่น เพศหญิง 1 คน เพศชาย 1 คน และตัวแทนประชากรกลุ่มวัยผู้ใหญ่อาชีพครูเพศหญิง 1 คน เพศชาย 1 คน อาชีพเกษตรกร (เฉพาะในชุมชนชนบท) เพศชาย 1 คน เพศหญิง 1 คน อาชีพ ค้าขาย(เฉพาะในชุมชนเมือง) เพศชาย 1 คน เพศหญิง 1 คน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกประชากรดังนี้

3.1 เพศ เนื่องจากการใช้คำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังนั้นเพศจะเป็นสิ่งสำคัญที่กำหนดการใช้คำดังกล่าวให้มีความแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิง

3.2 อายุหรือวัย เนื่องจากอายุหรือวัยของประชากรเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่กำหนดให้ ผู้พูดใช้คำบอกบุรุษหรือคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดประชากรเป็น 2 กลุ่มอายุ ได้แก่ กลุ่มอายุ 10-25 ปี เป็นตัวแทนประชากรกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มอายุ 35-50 ปี เป็นตัวแทนประชากรกลุ่มวัยผู้ใหญ่ การเริ่มต้นผู้บอกภาษาที่อายุ 10 ปี เพราะเด็ก 10 ปี สามารถให้สัมภาษณ์ได้ ส่วนการทิ้งช่วงห่างระหว่างอายุ 10 ปี ก็เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างวัยได้ชัดเจน

3.3 อาชีพ ผู้วิจัยคาดว่าประชากรที่มีอาชีพแตกต่างกันอาจจะใช้คำบอกบุรุษหรือคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นจึงกำหนดให้อาชีพนักเรียน ครู เกษตรกร และผู้ค้าขายเป็นตัวแทนประชากรในแต่ละท้องที่ กล่าวคือ ในชุมชนชนบทนั้นกำหนดให้อาชีพนักเรียน ครู และเกษตรกร เป็นตัวแทนประชากร ส่วนในชุมชนเมืองกำหนดให้อาชีพนักเรียน ครู และผู้ค้าขายเป็นตัวแทนประชากร ทั้งนี้การกำหนดให้อาชีพเกษตรกร ในชุมชนชนบท และกำหนดอาชีพผู้ค้าขายในชุมชนเมือง เพราะผู้วิจัยเห็นว่า ในเขตเทศบาลเมือง(ชุมชนเมือง) คงไม่มีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพเกษตรกร กับผู้ค้าขายก็ถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ของแต่ละชุมชน

4. การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้วยภาษาไทยถิ่นใต้เพื่อให้ได้ตัวแทนประชากรที่มีคุณสมบัติครบตามที่กำหนดไว้ในงานวิจัย

4.2 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ตัวแทนประชากรเกี่ยวกับการใช้คำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังตามแบบสอบถามที่เตรียมไว้ พร้อมบันทึกเสียงการสนทนา

4.3 หากตัวแทนประชากรกำลังสนทนากันอยู่ ผู้วิจัยจะขอสังเกตการณ์และบันทึกเสียงสนทนา นั้น พร้อมกับกรอกข้อมูลที่ได้ฟังจากการสนทนาลงในแบบสอบถามที่เตรียมไว้ ทั้งนี้ถ้าผู้วิจัยไม่สามารถกรอกข้อมูลในแบบสอบถามได้ครบทุกข้อก็จะสัมภาษณ์ตัวแทนประชากรทันทีหลังจากที่ การสนทนานั้นเสร็จสิ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูล(คำ) มาวิเคราะห์ลักษณะการใช้ และอธิบายถึงความสัมพันธ์ของคำ บอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังในแง่ภาษากับวัฒนธรรม

นิยามศัพท์

ผู้บังคับบัญชา หมายถึง ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้ใต้บังคับบัญชา หมายถึง ครูที่ไม่อยู่ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้ให้บริการ หมายถึง พ่อค้า/แม่ค้า

ผู้รับบริการ หมายถึง ลูกค้า/ผู้ซื้อ

ผู้บริหารระดับท้องถิ่น(1) หมายถึง นายกองค้การบริหารส่วนตำบล

ผู้บริหารระดับท้องถิ่น(2) หมายถึง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้บริหารระดับท้องถิ่น(3) หมายถึง นายกเทศมนตรี

ผู้บริหารระดับท้องถิ่น(4) หมายถึง สมาชิกสภาเทศบาล

ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยนี้มีข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้

1) คำบอกบุรุษและคำนามแทนผู้พูดผู้ฟัง ในที่นี้ หมายถึง คำบอกบุรุษที่1 กับคำบอก บุรุษที่2 และคำนามแทนผู้พูดกับคำนามแทนผู้ฟัง โดยพิจารณาที่ปรากฏใช้การสนทนาระหว่างผู้ พูดกับผู้ฟังซึ่งใช้ภาษาไทยถิ่นใต้เท่านั้น

2) ในงานวิจัยชิ้นนี้พิจารณาตัวแปรในการสื่อสาร หรือ การแปรของภาษาตามปัจจัย ภายนอก เฉพาะตัวแปรความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเท่านั้น

3) ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่าการใช้คำบอกบุรุษในชุมชนเมืองอาจแตกต่างจากชุมชนชนบท อันเนื่องมาจากสภาพเขตเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมการทำงานในรูปแบบใหม่ที่เน้นหน้าที่ รวมถึงอิทธิพลของระบบโรงเรียน สื่อมวลชน เป็นต้น จึงกำหนดเกณฑ์ที่ใช้จำแนกคำบอกบุรุษออกเป็น กลุ่มคำเก่า กับกลุ่มคำใหม่

4) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การเรียงลำดับคำบอกบุรุษ ดังนี้ นำคำที่มีรูปตรงกับคำในภาษาไทยกรุงเทพฯ ขึ้นต้นเรียงตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2542 ตามด้วยคำบอกบุรุษที่เป็นภาษาถิ่นได้

5) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การเรียงลำดับคำนามแทนผู้พูดผู้ฟังออกเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

5.1) ชื่อผู้พูดผู้ฟัง

5.2) คำที่แสดงความสัมพันธ์ด้านอาชีพ/ตำแหน่งของผู้พูดกับผู้ฟัง

5.3) คำที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน

5.4) คำที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาส

5.5) คำที่แสดงความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

6) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังในฐานะตัวแปรในการใช้คำ จะจำแนกตามงานวิจัยของม.ร.ว.กัลยา ดิงศภักดิ์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2531:29,31) ซึ่งมี 14 แบบ ได้แก่ 1)ญาติผู้ใหญ่ 2)ญาติผู้น้อย 3)สามี 4)ภรรยา 5)ผู้บังคับบัญชา 6)ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา 7)ครู 8)ศิษย์ 9)ผู้ให้บริการ 10)ผู้รับบริการ 11)เพื่อน 12)คู่รัก 13)คนที่รู้จักกัน 14)คนที่ไม่รู้จักกัน และจัดกลุ่มความสัมพันธ์ดังกล่าวออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1)ความสัมพันธ์แบบสมมูล คือ ความสัมพันธ์ที่แสดงว่าผู้พูดกับผู้ฟังเท่าเทียมกัน หรือมีบทบาทเหมือนกัน ได้แก่ เพื่อน คู่รัก คนที่รู้จักกันและคนที่ไม่รู้จักกัน 2)ความสัมพันธ์แบบไม่สมมูล คือ ความสัมพันธ์ที่ผู้พูดกับผู้ฟังมีสถานภาพแตกต่างกันทั้งนี้ผู้พูดอาจสูงกว่าหรือต่ำกว่าผู้ฟังเนื่องด้วยอายุ ประสบการณ์ อำนาจและบุญคุณที่เหนือกว่าอีกฝ่าย ได้แก่ ญาติผู้ใหญ่ ญาติผู้น้อย ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา ครู ศิษย์ และสามี กับภรรยา ซึ่งตามขนบธรรมเนียมของไทยที่ถือปฏิบัติตามกันมาสามีย่อมเป็นที่เคารพของภรรยา 3)ความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง คือ ความสัมพันธ์ที่ไม่ถือว่าผู้พูดหรือผู้ฟังมีสถานภาพสูงกว่าหรือต่ำกว่า ได้แก่ ผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ

ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2532 : 39 ; อ้างจากม.ร.ว.กัลยา ดิงศภักดิ์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ,2531) ระบุว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังทั้ง 14 แบบ ตัวแปรสำคัญในการเลือกใช้คำ คือ “ความเคารพและความสนิทสนม” กล่าวคือ ในความสัมพันธ์ที่ผู้พูดกับผู้ฟังมีสถานภาพที่แตกต่างกัน เช่น ญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย ผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับ

ปัญหา ความเคารพถือเป็นตัวแปรสำคัญ ส่วนในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน คู่รัก คนรู้จัก ความสนิทสนมจะเป็นตัวแปรในการเลือกใช้คำ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ในกรณีสามีและภรรยา ตัวแปรอายุขึ้นอยู่กับอาชีพ และหน้าที่การงาน ถึงแม้จะอ้างว่าสามีและภรรยาที่มีความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลตามความคิดในวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะเมื่อโยงกับสถาบันครอบครัว ต่างจากคู่รัก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อย่างไรก็ตาม สามีและภรรยาที่มีหน้าที่การงานใกล้เคียงกัน การเลือกใช้คำก็กำหนดตามตัวแปรความสนิทสนมมากกว่าความเคารพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจะนำผลการศึกษาในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังทั้ง 14 แบบ ตามงานของม.ร.ว.กัลยา ดิงศภัทย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์(2531) และผลการศึกษาที่ว่า ตัวแปรความเคารพและความสนิทสนมมีผลต่อการเลือกใช้คำ ตามงานของปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ(2532) มาใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้ และเพื่อให้เหมาะสมกับงานวิจัยนี้ จึงมีการปรับและเพิ่มในบางความสัมพันธ์ (ดูรายละเอียดในสัญลักษณ์ในงานวิจัย)

สัญลักษณ์ในงานวิจัย

1. หมายเลขแทนกลุ่มภาษาถิ่นใต้

หมายเลข 1 หมายถึง กระบี่

หมายเลข 2 หมายถึง นครศรีธรรมราช

หมายเลข 3 หมายถึง พังงา

หมายเลข 4 หมายถึง ตรัง

หมายเลข 5 หมายถึง ควนขนุน

หมายเลข 6 หมายถึง หัวไทร

2. อักษรแทนลำดับชั้นญาติ

2.1 ญาติผู้ใหญ่ กำหนดดังนี้

ญาติผู้ใหญ่ (ก) หมายถึง ทวด

ญาติผู้ใหญ่ (ข) หมายถึง ปู่

ญาติผู้ใหญ่ (ค) หมายถึง ย่า

ญาติผู้ใหญ่ (ง) หมายถึง ตา
 ญาติผู้ใหญ่ (จ) หมายถึง ยาย
 ญาติผู้ใหญ่ (ฉ) หมายถึง ลุง
 ญาติผู้ใหญ่ (ช) หมายถึง ป้า
 ญาติผู้ใหญ่ (ซ) หมายถึง พ่อ
 ญาติผู้ใหญ่ (ฌ) หมายถึง แม่
 ญาติผู้ใหญ่ (ญ) หมายถึง น้ำ
 ญาติผู้ใหญ่ (ฎ) หมายถึง อา
 ญาติผู้ใหญ่ (ฐ) หมายถึง พี่

2.2 ญาติผู้น้อย กำหนดดังนี้

ญาติผู้น้อย (น) หมายถึง น้อง
 ญาติผู้น้อย (ล) หมายถึง ลูก
 ญาติผู้น้อย (ห) หมายถึง หลาน
 ญาติผู้น้อย (ฬ) หมายถึง เหลน

3. คำแทนลำดับชั้นญาติ กำหนดดังนี้

(รุ่นตา) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวตา
 (รุ่นยาย) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวยาย
 (รุ่นลุง) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวลุง หรือพ่อ
 (รุ่นป้า) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวป้า หรือแม่
 (รุ่นน้ำ) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวน้ำ
 (รุ่นพี่) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวพี่
 (รุ่นน้อง) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวน้อง
 (รุ่นลูก) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวลูก
 (รุ่นหลาน) หมายถึง วัยของผู้ฟังที่ผู้พูดคะเนว่าอายุรุ่นราวคราวหลาน

4. อักษรแทนกลุ่มเพื่อน

เพื่อน กำหนดดังนี้

เพื่อน(ก) หมายถึง เพื่อนสนิท

เพื่อน(ข) หมายถึง เพื่อนที่ไม่สนิท

5. อักษรแทนคนรู้จัก

คนรู้จัก(ก) หมายถึง คนรู้จักที่สนิทสนม

คนรู้จัก(ข) หมายถึง คนรู้จักแต่ไม่สนิทสนม

6. ตัวแปรอายุ

(+) ใช้กับบุคคลที่วัยมากกว่า

(-) ใช้กับบุคคลที่วัยน้อยกว่า

(=) ใช้กับบุคคลที่วัยเดียวกัน

7. สัทสัญลักษณ์

7.1 สัทสัญลักษณ์แทนเสียงพยัญชนะ

7.1.1 สัทสัญลักษณ์แทนเสียงพยัญชนะต้น

/p/	แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด ริมฝีปาก ไม่ก้อง ไม่มีกลุ่มลม
/ph/	แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด ริมฝีปาก ไม่ก้อง มีกลุ่มลม
/b/	แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด ริมฝีปาก ก้อง ไม่มีกลุ่มลม
/t/	แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด ฟัน-ปุ่มเหงือก ไม่ก้อง ไม่มีกลุ่มลม
/th/	แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด ฟัน-ปุ่มเหงือก ไม่ก้อง มีกลุ่มลม
/d/	แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด ฟัน-ปุ่มเหงือก ก้อง ไม่มีกลุ่มลม
/k/	แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด เพดานอ่อน ไม่ก้อง ไม่มีกลุ่มลม
/kh/	แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิด เพดานอ่อน ไม่ก้อง มีกลุ่มลม

- /ʔ/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะระเบิดที่ช่องเส้นเสียง ไม่ก้อง
- /c/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะกัก-เสียดแทรก ปุ่มเหงือก-เพดานแข็ง ไม่ก้อง ไม่มีกลุ่มลม
- /ch/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะกัก-เสียดแทรก ปุ่มเหงือก-เพดานแข็ง ไม่ก้อง มีกลุ่มลม
- /s/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะเสียดแทรก ฟัน-ปุ่มเหงือก ไม่ก้อง
- /h/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะเสียดแทรกของเส้นเสียง ไม่ก้อง
- /m/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะนาสิก ริมฝีปาก ก้อง
- /n/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะนาสิก ฟัน-ปุ่มเหงือก ก้อง
- /n~/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะนาสิก เพดานแข็ง ก้อง
- /N/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะนาสิก เพดานอ่อน ก้อง
- /l/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะเปิดข้างลิ้น ฟัน-ปุ่มเหงือก ก้อง
- /r/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะรัว ฟัน-ปุ่มเหงือก ก้อง
- /w/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะเปิด ริมฝีปาก-เพดานอ่อน ก้อง
- /ʔj/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะเปิด เพดานแข็ง ไม่ก้อง มีเสียงพยัญชนะกักที่ช่องเส้นเสียงนำ
- /j/ แทน หน่วยเสียงพยัญชนะเปิด เพดานแข็ง ก้อง

7.1.2 สัทสัญลักษณ์แทนเสียงพยัญชนะท้าย

- /-p/ แทนเสียงสะกดแม่กบ
- /-t/ แทนเสียงสะกดแม่กค
- /-k/ แทนเสียงสะกดแม่กก
- /-ʔ/ แทนเสียงสะกดที่เป็นเสียงกักที่ช่องเส้นเสียง
- /-m/ แทนเสียงสะกดแม่กม
- /-n/ แทนเสียงสะกดแม่กน
- /-N/ แทนเสียงสะกดแม่กง
- /-w/ แทนเสียงสะกดแม่เกว
- /-j/ แทนเสียงสะกดแม่เกย

7.1.3 สัทสัญลักษณ์แทนเสียงสระ

- /i/ แทน หน่วยเสียงสระหน้า สูง ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น
- /i:/ แทน หน่วยเสียงสระหน้า สูง ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /e/ แทน หน่วยเสียงสระหน้า กลาง ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น
- /e:/ แทน หน่วยเสียงสระหน้า กลาง ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /ɜ/ แทน หน่วยเสียงสระหน้า ต่ำ ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น

- /3:/ แทน หน่วยเสียงสระหน้า ต่ำ ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /i-/ แทน หน่วยเสียงสระกลาง สูง ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น
- /i-:/ แทน หน่วยเสียงสระกลาง สูง ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /E/ แทน หน่วยเสียงสระ กลาง กลาง ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น
- /E:/ แทน หน่วยเสียงสระกลาง กลาง ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /a/ แทน หน่วยเสียงสระกลาง ต่ำ ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น
- /a:/ แทน หน่วยเสียงสระกลาง ต่ำ ไม่ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /u/ แทน หน่วยเสียงสระหลัง สูง ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น
- /u:/ แทน หน่วยเสียงสระหลัง สูง ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /o/ แทน หน่วยเสียงสระหลัง กลาง ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น
- /o:/ แทน หน่วยเสียงสระหลัง กลาง ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /O/ แทน หน่วยเสียงสระหลัง ต่ำ ห่อริมฝีปาก เสียงสั้น
- /O:/ แทน หน่วยเสียงสระหลัง ต่ำ ห่อริมฝีปาก เสียงยาว
- /ia/ แทน หน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว ซึ่งเริ่มจาก /i:/ เลื่อนไปยัง /a/
- /i-a/ แทน หน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว ซึ่งเริ่มจาก /i-:/ เลื่อนไปยัง /a/
- /ua/ แทน หน่วยเสียงสระประสมเสียงยาว ซึ่งเริ่มจาก /u:/ เลื่อนไปยัง /a/

7.1.4 สัทสัญลักษณ์แทนเสียงวรรณยุกต์

- /1/ แทน หน่วยเสียงวรรณยุกต์ สูง-ขึ้น-ตก (452)
- /2/ แทน หน่วยเสียงวรรณยุกต์ สูง-ระดับ (44) และ สูง-ขึ้น (45)
- /3/ แทน หน่วยเสียงวรรณยุกต์ กลาง-ขึ้น-ตก (342)
- /4/ แทน หน่วยเสียงวรรณยุกต์ กลาง-ระดับ (33) และ กลาง-ขึ้น(34)
- /5/ แทน หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ต่ำ-ขึ้น-ตก (231)
- /6/ แทน หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ต่ำ-ขึ้น (24)
- /7/ แทน หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ต่ำ-ตก (21)